

JAARBOEK

VAN HET

EUROPEES

GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN

PENNINGKUNDE

20
19

INHOUDSTAFEL

<i>In memoriam</i> Juliaan Taelman	
Verantwoordelijken van het EGMP	I
Afdelingen van het EGMP	II
Verlag van de AV van het EGMP FV (25/V/2019)	VI
Recensies	209

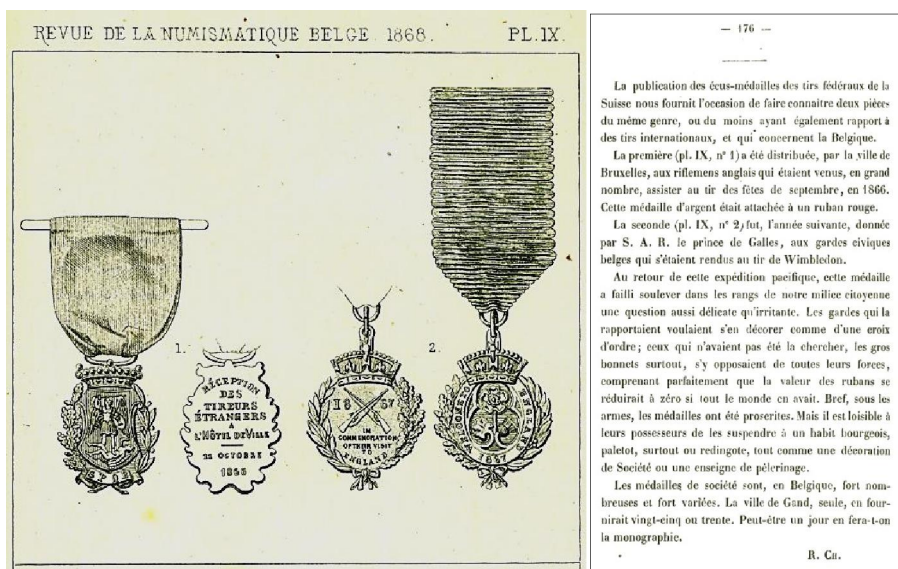
Huguette TAYMANS	
Marcel Vandeplassche, een pionier in de veterinaire verloskunde	1
Hugo VANHOUDT	
De Gentse nobel 1582 met twee ineengeslagen handen onder een kroon	10
Eddy KERSENS	
Gutenberg en zijn drukpers op munten en medailles	40
Jeannine JACOBS-DE CONINCK	
Belgische Burgerwacht & Engelse Riflemen	71
Patrick PASMANS	
De prijspenningen van de Landsbond der Belgische Bakkersbazen	89
Luc VAN EECKHOUDT	
De 'Ten Langveld'-medaille 1882/1982/2017 te Hakendover	98
Rudy DILLEN	
Commagene – de muntslag van Antiochus I Theos herbekeken	104
Joris FREDERICKX	
<i>Saint George</i> op munten van Engeland en het Verenigd Koninkrijk	116
William VAN HEMELRYCK	
Functie en gebruik van sceatta's als munt van de getaxeerde handel	136
René WAERZEGGERS	
Een enigmatische Luikse denarius herontdekt	173
Fons VAN BAELEN	
De muntvondst van Vaalbeek	176
Hendrik VAN CAELENBERGHE	
Twee opmerkelijke kortes voor Filips II	197
Jan MOENS	
De gouden leeuw (<i>lion d'or</i>) 1790 van de Verenigd Belgische Staten	201

BELGISCHE BURGERWACHT EN ENGELSE RIFLEMEN

Jeannine JACOBS-DE CONINCK

ONDERSTAANDE BIJDRAGE VAN RENIER CHALON in de *Revue de la Numismatique belge* ^[1] trok recent mijn aandacht. Er werden daarin schildvormige draagtekens besproken die respectievelijk in 1866 en 1867 verleend werden bij schietwedstrijden gehouden tussen Britse *Riflemen* en de Belgische *Burgerwacht*. Honderd jaar later, in 1967, werden ze al eens terug onder de aandacht gebracht in een Franstalige bijdrage van Eduard Jacobs, Hoofdconservator van het Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, in het *Belgisch Tijdschrift voor Militaire Geschiedenis* ^[2].

In 1864 en de daaropvolgende jaren werden delegaties van *Riflemen* met de nodige luister ontvangen in België, en op haar beurt werd de *Burgerwacht* hartelijk verwelkomd in Engeland. De aanleiding voor die wapenverbroederingsmoet vooral worden gezocht in het gemeenschappelijk voordeel dat beide zouden ondervinden van de schietoefeningen. Toch kunnen we ook vaststellen dat de relaties verder gingen dan de prestaties van de schutters en uitmondten in oprechte en loyale vriendschapsbanden die zelfs niet beperkt bleven tot de schutters, maar uitstraalden op de beide naties in hun geheel.

[1] *RBN* ⁴ VI (1868), p. 176 & pl. IX.

[2] *BTMG* XVII-4 (december 1967), p. 306-330.

Aanloop naar de georganiseerde schietwedstrijden

Plaatselijke kleine groepen schutters wedijverden her en der in het land, met als enig doel samen een aangename dag te beleven.

In 1857 was Ch. Lesoinne, lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, met de twee fervente schutters Eugène Dailly en I. Cantoni, naar Bern afgereisd om er te bestuderen hoe federale schietwedstrijden in Zwitserland werden georganiseerd. Bij hun terugkeer contacteerden ze Charles Rogier, minister van Binnenlandse Zaken, en dat resulteerde in plannen om één enkele nationale schietbaan te creëren als overkoepeling van de talloze provinciale verenigingen. Een speciale commissie werd daartoe in het leven geroepen onder de leiding van Eugène Dailly, voorzitter van de *Société des Arquebusiers*.

De regering kwam vlot over de brug met een subsidie van 8.000 frank, en die werd aangevuld door giften van koning Leopold I, de hertog van Brabant, de graaf van Vlaanderen, de minister van Oorlog, en private personen en verenigingen, zodat uiteindelijk 18.000 frank beschikbaar was om de schietstand op te richten en de prijzen aan te kopen waarvoor zou worden gestreden.

1858 – De eerste wedstrijd en de weigering tot deelname van de *Chasseurs-Éclaireurs*

Alle actieve afdelingen van de Burgerwacht van het Rijk worden uitgenodigd massaal deel te nemen aan de eerste reeks wedstrijden die op 24 september 1858 zou worden gehouden. Ook de regimenten *Infanterie* en *Génie* van het leger worden uitgenodigd. Deze grootscheepse propaganda resulteerde in de inschrijving van 2.400 leden van de Burgerwacht en 618 militairen. Op te merken valt dat er in veel mindere mate interesse werd betoond door burgerlijke verenigingen van *carabiniers*, *arquebusiers*, enz., die samen voor slechts een 500-tal deelnemers zorgden. De oprichting van de Nationale Schietbaan was eigenlijk een zegen voor de Burgerwacht en kreeg veel aandacht in de pers.

De volgende medaille herinnert aan deze mijlpaal:

1858 – graveur: Wurden

formaat: Ø 55,0 mm

metaal: brons, zilver, goud^[3]

voorzijde: gekroond wapenschild van België geplaatst op een trofee bestaande uit twee Belgische vlaggen, twee geweren, twee kanonnen en de banieren van de negen provincies. Onderaan een ronde schietschijf geplaatst op de kruising van een eikentak en een lauriertak.

Langs de rand: TIR NATIONAL BELGE INSTITUÉ SOUS LE PATRONAGE DE S.M. LÉOPOLD PREMIER ❁

keerzijde: in het veld tekst op 14 lijnen: AU PROMOTEUR | CH. LESOINNE | REPRÉSENTANT | —★— | AUX FONDATEURS | CH. ROGIER | MINISTRE DE L'INTÉRIEUR | ED. BERTEN | MINISTRE DE LA GUERRE | —❁— | COMMISSION DIRECTRICE DU TIR. | E. DAILLY PRÉSIDENT. | E. DUBOIS VICE-PRÉSIDENT. | I. CANTONI TRÉSORIER. | E. WAVEZ & E. BOURLART | SECRÉTAIRES.

Langs de bovenrand: ❁ LES CARABINIERS DE LA BELGIQUE ❁ Langs de onderrand: BRUXELLES 24 SEPTEMBRE 1858

ref.: Verzameling Kamer van Volksvertegenwoordigers, p. 49, nr. 5

Toch protesteerde de Brusselse *Burgerwacht* openlijk, omdat ze meerdere eigen schuttersverenigingen hadden en ze niet waren betrokken geweest bij de speciale commissie ter voorbereiding van de plannen van Charles Rogier. Een compagnie *Vrijwillige Jagers* die had deelgenomen aan de gevechten tijdens de Revolutie van 1830, was toegetreden tot de Burgerwacht onder de naam *Chasseurs-Éclaireurs* (Jagers-Verkenners). Ze weigerde zelfs elke deelname aan de wedstrijden, al besepte ze wel het nut van het houden van schietoefeningen, maar sinds 1838 beschikte ze over een eigen lokaal voor karabijschieten. Bij de inhuldiging daarvan werd een herinneringsmedaille uitgegeven:

1838 – graveur: Hart

formaat: Ø 27,0 mm

metaal: brons

voorzijde: trofee gevormd door twee gekruiste geweren, een sabel, een patroontas en een kruispeer. Tussen de twee geweerkolven links een *chasse-noix*^[4]

^[3] Gouden exemplaar zie: <http://users.skynet.be/Belgian.militaria/shooting2.htm>

^[4] Oud gereedschap van de wapensmid, een soort *chasse-goupille*, zijnde een stalen gereedschap om een pen te verwijderen uit een gat waarin ze vast zit.

en rechts een houten hamer, dit alles samengehouden door twee samen-gebonden lauriertakken.

Langs de bovenrand: SOCIÉTÉ DES CHASSEURS VOLONTAIRES. In de afsnede: BRUXELLES | HART F.

keerzijde: krans van laurierbladeren, onderaan bijeengehouden door een gestrikt lint, rond een blanco veld bestemd voor de naam van de titularis. Langs de rand: INAUGURATION DU TIR À LA CARABINE LE 1 JUILLET 1838 en een ★ in het midden onderaan, tussen de linten van de strik.

ref.: Guioth nr. 257; Tourneur nr. 451; Collection Chambre des Représentants, p. 17, nr. 7

Ondanks de afwezigheid van gezegd korps *Chasseurs-Éclaireurs* behaalden de leden van de Burgerwacht die wél aan de wedstrijden deelnamen talrijke prijzen. Ook ter herinnering aan dat succes werd een medaille geslagen:

1858 – graveur: N. Dargent F(ecit)

formaat: Ø 50,0 mm

metaal: brons

voorzijde: beeltenis van koning Leopold I naar links; langs de rand LÉOPOLD PREMIER – ROI DES BELGES

keerzijde: twee leden van de Burgerwacht geven elkaar de hand vóór een schiet-tunnel met daarboven het gekroonde wapenschild van België met scepter, landsspreuk en een kruis van de Leopoldsorde; links en rechts een vlag van de Burgerwacht waaronder links een kanon en rechts een tamboer.

Onderaan langs de rand TIR NATIONAL INSTITUÉ EN 1858

ref.: Verzameling Kamer van Volksvertegenwoordigers, p. 50, nr. 6

Het protest van de Brusselse Burgerwacht wierp vruchten af, want het jaar na-dien zorgde Charles Rogier er voor dat leden van de Burgerwacht werden toe-gevoegd aan de 'leidinggevende commissie'.

Het Parlement keurde tijdens de legislatuur 1858-1859 een subsidie goed van 25.000 frank voor de oprichting van een permanente Nationale Schietbaan.

Wanneer baron Chazal, minister van Oorlog, in 1859 beslist dat de schietoefeningen in de kampen en garnizoenssteden volstaan als legeropleiding, en dat het leger dus niet meer moet deelnemen aan de jaarlijkse wedstrijden, worden die een waar festival voor de Burgerwacht, die daarmee de grote begunstigde is van de oprichting van de Nationale Schietbaan.

In 1860 krijgt de leidinggevende commissie een permanent karakter en wordt ze ondergebracht bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. We zien dan dat de officieren van de Burgerwacht er een mooie plaats in bekleden^[5], terwijl de administratieve posten werden overgelaten aan de burgers. De juiste man op de juiste plaats hebben heeft zo zijn voordelen: een van de ondervoorzitters, F.J.J. de l'Eau d'Andrimont, advocaat aan het Brusselse Hof van Beroep en commandant van de Brusselse *Chasseurs-Éclaireurs*, zorgde er o.a. voor dat ze toestemming kregen van de minister van Binnenlandse Zaken om buitenlandse schutters uit te nodigen voor deelname aan de wedstrijden op de Belgische Nationale Schietbaan.

1861 – Inhuldiging van de Nationale Schietbaan

In 1859 werd het eerste gebouw opgericht aan het plein dat later de *Place Dailly* zou worden. De architect ervan was H. Raeymaeckers, zoals we kunnen lezen op de medaille die in 1861 uitgegeven ter gelegenheid van de inhuldiging van de Nationale Schietbaan/Tir National.

^[5] E. Dailly, voorzitter – E. Dubois & F. de l'Eau d'Andrimont, ondervoorzitters – graaf Léon de Robiano, graaf Ludolphe de Renesse, majoor van het 4de legioen & E. Stoefs, leden, alle vier behorend tot de Burgerwacht – I. Cantoni, schatbewaarder – E. Bourlard & E. Wayez, secretarissen.

1861 – graveur: Alex Geefs

formaat: Ø 55,0 mm

metaal: brons

voorzijde: gevel van het gebouw, daaronder het grondplan en daar nog onder een ronde schietschijf geplaatst op twee gekruiste geweren en twee gekruiste vlaggen.

Langs de rand bovenaan: TIR NATIONAL DE BELGIQUE

keerzijde: tekst op 11 lijnen: CH. ROGIER | MINISTRE DE L'INTÉRIEUR | — | COMMISSION DIRECTRICE | E. DAILLY. PRÉSIDENT | E. DUBOIS, F. DE L'EAU D'ANDRIMONT | VICE PRÉSIDENTS | IS. CANTONI. TRÉSORIER | COMTE L. DE ROBIANO, E. PERIGNON, E. STOEFS | COMTE L. DE RENESSE, MEMBRES | E. BURLART, SECRÉTAIRE | A. CORNET, SECRÉTAIRE ADJOINT.

Langs de rand bovenaan: INAUGURÉ PAR LEOPOLD I ROI DES BELGES
en onderaan: SEPTEMBRE 1861

ref.: –

1864 – De eerste deelname van de *Riflemen*

Zes officieren en zo'n 80 manschappen van de Engelse Vrijwilligers – *Riflemen* – nemen deel aan de schietoefeningen naar aanleiding van de 34ste verjaardag van de Septemberdagen 1830. De openingsplechtigheid wordt voorgezeten door de graaf van Vlaanderen (Filips, derde zoon van Leopold I). Allerhande festiviteiten werden gehouden tijdens tien opeenvolgende dagen. De hertog van Brabant (de latere koning Leopold II) maakte er zijn opwachting, en koning Leopold I kwam de Schot James Kerr feliciteren met zijn behaalde 2de prijs; de resultaten van de andere Britse deelnemers vielen tegen.

1865 – De tweede deelname van de *Riflemen*

De Engelsen keerden terug naar Brussel en behaalden meerdere prijzen. Een kleine anekdote: de Britse douane nam de zilveren bestekken in beslag die ze als prijs 'invoerden' in Engeland, en slechts na intensieve briefwisseling kregen ze die terug!

1866 – Onze Burgerwacht naar Wimbledon in juli

Op 7 juli 1866 vertrokken 132 leden van de Burgerwacht naar Wimbledon. Bij hun terugkeer op 13 juli waren ze vol lof over de ontvangst die ze er hadden gekregen, die volgens hen de ontvangst die de Britse *Riflemen* in 1864 en in 1865 hier in België was te beurt gevallen, ver overtrof.

1866 – De derde deelname van de *Riflemen* in oktober

De viering van 36 jaar Septemberdagen 1830 was gepland voor 22 september 1866, maar moest worden uitgesteld wegens de cholera-epidemie, ook al was het einde daarvan nakend.

Op 11 oktober komen 1.100 Britse *Riflemen* naar Brussel, en alles wordt uit de kast gehaald om ze meer dan waardig te ontvangen. Naast de Engelsen waren er ook 120 deelnemers van de Franse *Garde Nationale* en een klein detachement van de *Hollandse Militie*, aangevoerd door majoor Mader, commandant van de Amersfoortse Schutterij. Tijdens een ontvangst op het Brusselse stadhuis werden zo'n 1.400 herinneringsmedailles uitgedeeld.

1866 – graveur: niet gekend

formaat: 19,0 × 28,5 mm, vast draaogogje inbegrepen, uitgezaagd langs de bladjes en de kroon

metaal: zilver, verguld^[6]

voorzijde: het gekroonde wapenschild van Brussel met links een eikentak en rechts een laurientak, onderaan mekaar kruisend achter een lint met SPQB

keerzijde: tekst op acht lijnen: RÉCEPTION | DES | TIREURS | ÉTRANGERS | À | L'HÔTEL DE VILLE | — | 11 OCTOBRE | 1866

lint: 20 mm breed – rood

ref.: *RBN*⁴ VI (1868), p. 176 & pl. IX; *BTMG* XVII-4, p. 320

1867 – Wedstrijden in Engeland en ook in België

Op 10 juli vertrekken 2.229 leden van de Burgerwacht naar Engeland voor een nieuw sportief treffen. Ze worden er op 13 juli in Wimbledon verwelkomd door George, prins van Wales (de latere koning George V), die er een medaille overhandigt aan alle deelnemers.

1867 – graveur: niet bekend

formaat: 22,0 × 30,0 mm, uitgezaagd langs de bladjes en de kroon

metaal: zilver, met draaogog

voorzijde: gekroond wapen van de drie koninkrijken, zijnde bovenaan de roos (Engeland), links het klaverblad (Ierland) en rechts de distel (Schotland), omgeven door een schriftband met WELCOME TO – ENGLAND en onderaan

^[6] Eduard Jacobs vermeldt in voetnoot 38 op pagina 320 van het *Belgisch Tijdschrift voor Militaire Geschiedenis* XVII-4 van december 1967 'Médaille dorée' (vergulde medaille); volgens Renier Chalon in de *Revue de la Numismatique belge* van 1868 gaat het echter om een zilveren medaille; ook in onze verzameling bevindt zich een zilveren exemplaar.

1867; links van de schriftband een eikentak, rechts een lauriertak, onderaan samengehouden door een strik

keerzijde: bovenaan de kroon, links de lauriertak, rechts de eikentak en onderaan de strik zoals op de voorzijde. Binnen dit kader twee gekruiste geweren tussen het jaartal 18 – 67 en onder de geweren op vijf lijnen IN | COMMÉMORATION | OF THEIR VISIT | TO | ENGLAND

lint: 19 mm breed – donkerblauw

ref.: *RBN*⁴ VI (1868), p. 176 & pl. IX; *BTMG* XVII-4, p. 325

Deze medaille werd op gemengde gevoelens onthaald: zij die er mee waren gedecoreerd, wilden ze graag dragen zoals een ordekrus, zij die thuis waren gebleven, vooral de hoge omes, verzetten zich daartegen uit volle kracht. Resultaat: op militaire uniformen werden de draagtekens verboden, maar op burgerpak, overjas, geklede jas mochten ze worden gedragen zoals andere verenigingstekens of kentekens van bedevaarten.

Op 17 juli was er een groot feest in het *Crystal Palace* van Sydenham, en ook daar ontvangen de schutters een herinneringsmedaille:

1867 – **graveur:** W.J. Taylor, London

formaat: Ø 24,4 mm met bovenaan in het midden een geboord gaatje

metaal: waarschijnlijk tin (volgens Etienne Michaux, bekend phalerist en numismaat, in *Tijdschrift voor Numismatiek* xxv-12, p. 190: zilver)

voorzijde: het wapenschild van het Verenigd Koninkrijk, gedragen door een leeuw (links) en een eenhoorn (rechts); onderaan de wapenspreuk DIEU ET MON DROIT

keerzijde: in het veld op 9 lijnen TO | COMMEMORATE | THE VISIT | OF THE | BELGIAN | VOLUNTEERS | TO THE | CRYSTAL PALACE | 1867; rond het veld een schriftkrans met bovenaan ❁ VIVE LA BELGE (*sic!*)^[7] ❁ en onderaan L'UNION FAIT LA FORCE

lint: blauw – roze (of oorspronkelijk rood?) – wit

De schutterswedstrijden eindigden op 20 juli met de uitreiking van de behaalde prijzen. De Britse en de Belgische pers waren het er over eens: wat aanvankelijk begon als een soort 'beleefdheidsbezoek', mondde uit in een triomfantelijk onthaal, en iedereen, van de Kroon over de aristocratie en de officiële instanties tot de menigte in de straten, hebben aan de schutters van de Burgerwacht, maar via hen ook aan de ganse Belgische Natie, blijk gegeven van hartelijke en warme sympathie.

Op 26 september 1867 werden, zoals de voorgaande jaren, de Septemberdagen 1830 herdacht met een nationale schietwedstrijd, maar zo kort na Wimbledon, was er geen officiële Engelse delegatie *Riflemen*, maar slechts een 100-tal schutters die naar België kwamen.

De traditie ging niet verloren, want in 1869 namen 1.300 *Riflemen* deel aan de internationale schietwedstrijden te Liège.

1869 – Internationale schietwedstrijden te Liège

De inhuldiging van de schietbaan vond plaats in 1864 in aanwezigheid van de hertog van Brabant (de latere koning Leopold II). In 1930 werd de *Exposition Internationale de la Technique de l'Eau* o.a. daar georganiseerd, en in 1939 werd ze afgebroken voor de Internationale Tentoonstelling over het Water n.a.v. de opening van het Albertkanaal.

Vijf jaar na haar oprichting was ze het toneel van internationale schietwedstrijden. Jules d'Andrimont werd burgemeester van Liège op 20 augustus 1867. Hij nam in 1869 het initiatief om de *Fêtes des Riflemen* te organiseren in zijn stad, die hij extra in de kijker wilde zetten als centrum voor de fabricatie van vuurwapens.

---

^[7] Er werd halfweg de jaren '70 van vorige eeuw beweerd dat er achteraf exemplaren zouden gemaakt zijn met de juiste tekst VIVE LA BELGIQUE. Tot op heden zag ik zelf geen enkel dergelijk exemplaar en aangezien ook geen enkele mij bekende collega-verzamelaar weet heeft van zulk een medaille, lijkt het bestaan ervan me erg onwaarschijnlijk.

De stad ontving 1.000 Franse *Gardes Nationaux* uit Paris, samen met schutters uit o.a. Amiens. Uit Engeland en Schotland kwamen 1.300 *Riflemen* naast deelnemers uit Pruisen, Nederland, Italië en Zwitserland. Ook de Belgische *Garde Civique* was zeer goed vertegenwoordigd. Tijdens een receptie op het stadhuis ontving elke schutter een zilveren herinneringsmedaille. De schuttersprijskamp zelf had een prijzenpot van zo'n 40.000 frank. De feestelijkheden sloten af op 21 september in aanwezigheid van koning Leopold II en de graaf van Vlaanderen. Dit zijn de getuigen in metaal van het 'Feest der Riflemen':

De eerste is de herinneringsmedaille die door de stad Liège werd geschonken aan alle deelnemende schutters:

1869 – graveur: niet gekend – **fabrikant:** M. Lambotte-Doucet, Brussel
formaat: 21,0 × 28,3 mm, vast oogje inbegrepen, uitgezaagd langs de bladjes en de stedenkroon

metaal: verguld zilver (voor de leden van het organiserend comité), zilver 800‰ (3.050 ex.) en zilver met email (rood voor het schild, groen voor de bladjes)

voorzijde: verticaal gestreept ovaal schild, al dan niet rood geëmailleerd, met daarin het Luikse perron geflankeerd door de letters L en G; het schild is omgeven door onderaan samengebonden eiken- (links) en lauriertakken (rechts), al dan niet groen geëmailleerd; bovenaan komen de takken samen aan een stedenkroon met oogje waardoor een ringetje gaat voor het lint

keerzijde: gekorrelt veld omgeven door onderaan samengebonden laurier- (links) en eikentakken (rechts); bovenaan komen de takken samen aan een stedenkroon; in het veld bovenaan twee schuddende handen met daaronder de tekst TIR | INTERNATIONAL | LIÈGE | 1869

lint: 20 mm breed – nationale driekleur

ref.: Verzameling Kamer van Volksvertegenwoordigers 1869-17; *RBN*⁵ II (1870), p. 135-137 & pl. II·3

De tweede penning, niet draagbaar, werd door Auguste Brichaut (controleur van de Munt en lid van de *Société Royale de Numismatique de Belgique*) geschonken aan de buitenlandse vrijmetselaars die deelnamen aan de schietwedstrijden:

1869 – **graveur:** niet gekend

formaat: Ø 25,0 mm

metaal: brons

voorzijde: centraal twee schilden, links een met vrijmetselaarssymbolen, rechts dat van de provincie Liège, daarboven een gelijkbenige op de lange zijde rustende driehoek met geopend oog; langs de korte zijden links OR.:DE en rechts LIÈGE. Onder de schilden 7^E.M.:5869, bovenaan tegen de rand een vijfbladig bloempje

keerzijde: in het veld een gelijkzijdige driehoek met twee schuddende handen; langs de zijden van de driehoek links AUX TTT.: en rechts CCC.:FFF.:, gescheiden door ☸ en onderaan op twee lijnen SOUVENIR DU F.BRICHAUT | ETRANG.: (te lezen als ‘aux très chers frères étrangers’)

ref.: *RBN*⁵ II (1870), p. 136 & pl. II·4

De derde medaille werd tijdens de feesten verkocht:

1869 – **graveur:** J. Danse

formaat: 32,5 × 38,0 mm

metaal: ‘Engels metaal’ (= tin 92%, antimonium 6%, koper 2%), brons, zilver

voorzijde: beeltenis van koning Leopold II naar links; onder de halslijn J.DANSE. F., langs de rand LEOPOLD II ROI – DES BELGES

keerzijde: in het veld het schild van Liège op twee gekruiste geweren, liggend op een gearceerde ring met bovenaan een stadskroon en omgeven door een lauriertak (links) en een eikentak (rechts) die onderaan samenkomen onder een schildje met twee gekruiste kanonlopen; langs de bovenrand TIR INTERNATIONAL en langs de onderrand ☼ FÊTE DE LIÈGE SEPT. 1869 ☼

lint: 20 mm breed – nationale driekleur

ref.: *RBN*⁵ II (1870), p. 136-137 & pl. II-5

1872 – Internationale schijfschieting te Gent

In 1872 was Gent de gaststad voor een internationale schietwedstrijd. Volgens *Gentse Penningen 1780-1980* waren er deelnemers uit Duitsland, Engeland (we kennen de *Riflemen* reeds van eerdere internationale wedstrijden), Frankrijk, Italië en Zwitserland. Volgens *Gendtsche Tydinghen*, 9de jaargang (1980), nr. 6, bestond het deelnemersveld uit meer dan 4.000 schutters, verdeeld als volgt: 3.278 Belgen, 588 Engelsen, 97 Nederlanders, 29 Fransen, 13 Luxemburgers, 4 Duitsers en 1 Oostenrijker (d.w.z. 4.010 in totaal), maar géén schutters uit Italië of uit Zwitserland).

Uit eigen land nam uiteraard de Gentse Burgerwacht deel, samen met die uit verscheidene andere steden. De openingsstoet had plaats op 16 september. De dag erna waren Leopold II en de graaf van Vlaanderen aanwezig, hetgeen ten zeerste werd geapprecieerd.

Verskillende kleine penningen zijn de metalen getuigen van deze internationale schieting.

Bij hun aankomst in Gent werden de delegaties op het stadhuis ontvangen door de stedelijke overheden, en er werd hun een *herinneringsmedaille* uitgereikt:

1872 – graveur: Victor Lemaire

formaat: Ø 20,0 mm

metaal: zilver

voorzijde: gekroond wapenschild van Gent in een getorste rand met daarrond bovenaan INTERNATIONALE SCHIJFSCHIETING en onderaan * 1872 *

keerzijde: WELKOM | IN GENT! | — ◉ — | AANDENKEN | — ◉ —

lint: 20 mm breed – half zwart, half wit, de kleuren van Gent

ref.: *Gentse penningen 1780-1980* nr. C26.2; Verzameling STAM Gent N.00365.0-4; *Gendtsche Tydingen*, 9de jaargang (1980), nr. 6; Verzameling Kamer van Volksvertegenwoordigers 1872-18

Er werd ook een schutterspenning uitgegeven, die waarschijnlijk enkel werd verleend aan de schutters die deelnamen aan de wedstrijden georganiseerd door de stad Gent:

1872 – graveur: onbekend

formaat: Ø 23,1 mm

metaal: koper

voorzijde: schietschijf met in het midden het jaar 1872

keerzijde: TIR | COMMUNAL | DE | GAND

ref.: Verzameling STAM Gent N.00083.0-3; Ph. van Lidth de Jeude T050.01.

Twee andere penningen bevinden zich o.a. in de verzameling van het Gentse STAM en in enkele privéverzamelingen.

De eerste werd uitgegeven door de stad Gent voor de schietwedstrijden:

1872 – graveur: Antoine Fisch

formaat: Ø 24,9 mm, met draaogogje 28,5 mm hoog

metaal: messing

voorzijde: het gekroonde Gentse wapenschild omgeven door een laurier- en een eikentak, onderaan met een strik samengebonden; tussen een cirkel en de geprofileerde rand, bovenaan VILLE DE GAND en onderaan A. FISCH

keerzijde: in het midden bovenaan twee schuddende handen en eronder 16 | SEPTEMBRE; langs de rand bovenaan TIR INTERNATIONAL en onderaan het jaar 1872

ref.: Verzameling STAM Gent N.02079.2-2

De tweede penning werd verleend aan alle deelnemers en genodigden van het twee dagen durend Groot festival van harmonieën, fanfares en nationale schietwedstrijden:

1872 – graveur: onbekend

formaat: Ø 23,3 mm, met draaogogje 27 mm hoog

metaal: koper

voorzijde: hoofd Leopold II naar rechts. Langs de rand LEOPOLD II ROI – DES BELGES

keerzijde: langs de rand: GRAND FESTIVAL D'HARMONIE ET DE FANFARES ET TIR NATIONAL
 * In het veld: HONORÉ | PAR LA PRÉSENCE | DE LA FAMILLE ROYALE | DE BELGIQUE | GAND | 15 ET 16 ^{BRE} | 1872

ref.: Verzameling STAM Gent N.00496

Ook later werden nog medailles geslagen, zoals bijvoorbeeld in 1883 naar aanleiding van 25 jaar Nationale Schietbaan:

1883 – graveur: A. Fish (voorzijde) & Wurden (keerzijde)

formaat: Ø 55,0 mm

metaal: brons, zilver

voorzijde: de hoofden van Leopold I en Leopold II naar rechts in een centraal medaillon van 15 mm, omringd door de gekroonde schilden van de negen provincies. Langs de rand: bovenaan TIR NATIONAL DE BELGIQUE 25e ANNIVERSAIRE 1858 - 1883 en onderaan ★ SOUVENIR ★

keerzijde: zoals de voorzijde van de medaille van 1858 (zie *supra*) maar met langs de rand: ★ INSTITUÉ SOUS LE PATRONAGE DE S.M. LEOPOLD PREMIER PAR CHARLES ROGIER

Bij diezelfde gelegenheid werd eveneens een draagteken uitgegeven:

1883 – graveur: A. Fisch

formaat: 24,0 × 33,0 mm, vast ovaal oogje inbegrepen, uitgezaagd langs de bladen, de kroon en de banderol

metaal: zilver

voorzijde: gekroond schild met de Belgische leeuw, omgeven door een eikentak (links) en een lauriertak (rechts); onderaan een banderol met de nationale spreuk L'UNION – FAIT LA – FORCE

keerzijde: TIR NATIONAL | DE BELGIQUE | 25^e | ANNIVERSAIRE | 1858-1883 | ❁ | SOUVENIR;
links langs de rand: A.FISCH

lint: 18 mm breed – nationale driekleur

ref.: –

Tot slot wil ik de lezers enkele speciale afbeeldingen niet onthouden. Ik vond ze op het Internet tijdens mijn zoektocht naar informatie voor dit artikel.

- De eerste behoorde tot een lot schuttersprijzen dat enkele jaren geleden is verkocht bij *Holts Auctioneers* (draagtekens Brussel en Liège, resp. p. 78 & p. 81).
- De tweede is een zilveren medaille uit het Penningkabinet van het *Musée Carnavalet – Histoire de Paris*, behorend tot *Les musées de la ville de Paris*. Ze is van de hand van Wurden en heeft dezelfde voorzijde als de medaille die de oprichting herdenkt van de Nationale Schietstand te Brussel (p. 72). De tekst op de keerzijde luidt *1er Prix | au plus grand nombre de blancs remporté par | Guillaume Schweitzer | 23 septembre 1860*; vrij vertaald: 1ste Prijs voor het grootste aantal schoten in de roos behaald door Guillaume Schweitzer, 23 september 1860.

Epiloog

Hun gemeenschappelijke passie voor de schutterij lag aan de basis van de vriendschap tussen de Burgerwacht en de *Riflemen*, maar de oprichting van de Nationale Schietbaan te Brussel had hen wel in de mogelijkheid gesteld de collegialiteit te concretiseren via regelmatige ontmoetingen.

Door de opkomst van modernere wapens moest er op langere afstand kunnen worden geoefend, en die mogelijkheid bood de schietbaan niet. De Overheid sloot ze dan ook in 1887, maar er werd al snel gestart op een groter terrein aan de Reyerslaan in Brussel (het huidige terrein van VRT/RTBf), en in 1889 werd daar een nieuwe schietbaan geopend. Er konden wedstrijden worden georganiseerd, zowel voor het leger als voor de burgerverenigingen, en dat bleef zo tot aan het begin van de Eerste Wereldoorlog. De Burgerwacht oefende er tot aan haar ontbinding in 1920.

Voor wie zich de vraag stelde waarom het de Engelse vrijwilligers waren die als eerste uitgenodigd werden, nog deze toevoeging: Groot-Brittannië, als behoeder van onze onafhankelijkheid, was de beste steun voor onze dynastie en onze instellingen. Deze machtige natie had, zonder hulp van anderen, de mogelijkheid ons bij te staan, terwijl het Frankrijk van Napoleon III aan de ene kant en Pruisen aan de andere kant, weinig geruststellend overkwamen. Na de zege van

Sadowa^[8] konden externe elementen twee kanten uitgaan, allebei even bedreigend voor ons land: ofwel konden de Pruisische kanselier en Napoleon III overeenkomen, waarbij deze laatste België zou ontvangen als compensatie, ofwel gingen beide heren de strijd aan om het overwicht in Europa. In beide gevallen liep onze neutraliteit het gevaar geschonden te worden. In de ogen van velen deden de vriendschappelijke ontmoetingen tussen Burgerwacht en *Riflemen* het vermoeden rijzen dat we op de steun van Groot-Brittannië konden rekenen als dat nodig mocht blijken. Mogelijk was dat slechts een vals gevoel van veiligheid, want zouden die contacten wel invloed hebben gehad op de diplomatie in geval van...? Toch onthouden we dat zowel in Groot-Brittannië als in België het koningshuis en de hoogste autoriteiten steeds aanwezig waren bij de ingerichte manifestaties.

Vijftig jaar na de terugblik door Eduard A. Jacobs vond ik het tijd de gebeurtenissen rond onze *Burgerwacht* en de Engelse *Riflemen* opnieuw onder de aandacht te brengen, deze keer met iets minder oog voor de festiviteiten zelf en iets meer voor de medailles en draagtekens die, ook over vijftig of honderd jaar, nog steeds de tastbare bewijzen zullen zijn van enkele details uit onze nationale geschiedenis.

Ik dank van harte iedereen die informatie en/of foto's aanbracht voor de samenstelling en aanvulling van deze bijdrage.

Bibliografie en andere bronnen

- J.-L. GUIOTH, *Histoire Numismatique de la Révolution Belge*, Hasselt 1844
 Victor TOURNEUR, *Catalogue des Médailles du Royaume de Belgique, Tome Premier*, Bruxelles 1911
 Renier CHALON, *Revue de la Numismatique belge 4e série, Tome VI*, Bruxelles 1868
Verzameling van Munten en Penningen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers, Brussel 1930
BTMG = Belgisch Tijdschrift voor Militaire Geschiedenis XVII-4 (1967)
Gedtsche Tydinghen, 9de jaargang (1980), nr. 6, Gent
Gentse penningen 1780-1980, Gent, Museum voor Volkskunde, Gent 1989
La collection numismatique de la Chambre des Représentants de Belgique, Brussel 1930
 Philippe VAN LIDTH DE JEUDE, *Verzamellijst van Belgische penningen van ±1860 tot heden*, Antwerpen 1999
 Wikipedia
 Kolonel SBH b.d. Eric Maria TRIPNAUX-MONIN, *Le concours de tir de Bruxelles en 1905*
 – *Première défaite suisse ?* in *Bulletin n° 117 de la Société Suisse de Phaléristique (S.S.P.)*
 – *Février 2016*

---

[8] De Slag bij Königgrätz, ook gekend als de Slag bij Sadowa, werd in juli 1866 uitgevochten tussen Oostenrijk en Pruisen nabij de Boheemse plaatsen Sadová (*Sadowa*) en Hradec Králové (*Königgrätz*). Het was de belangrijkste veldslag uit de zgn. Duitse Oorlog.